

eleme a túlzott komikumtól meghamisodott: de hisz ez kell az ifjúságnak. Iványi Biliczki szerepében a hagyományos jó volt: ebben a szerepben t. i. mindenki jó. Kis tenyerek tapsa, sima ajkak csengő nevetése honorálta az előadást. All's well, that ends well. — Egy dolgot azonban nem lehet szó nélkül hagyni. Ez pedig az, hogy Herczeg szép darabját mennyire megkurtították, izléstelen, irodalomban tájékozatlan kézzel megrövidítették, amikor éppen ifjúsági előadásul szolgált. Ha telt a színház, nem illik a világitással takarékoskodni és végig kell játszani a darabot. Legalább olyan dolgot, hogy az ötödik fölvonást félig játsszák és azt is a negyedik fölvonás díszletével, csak Dombai Mihály nagybocskói szintársulata szokott megcselekedni. (1908. február 27. B. M.)

Móra Ferenc „levél-előszava”

Móra Ferenc szellemi hagyatékának összegyűjtése és kiadása hosszú évek óta folyik, ám maig sem ért véget. Pedig irodalmunknak ez a kiemelkedő, senki máshoz nem fogható, sajátos hangú alakja megérdemelné teljes szellemi örökségének számbavételét és hozzáférhetővé tételét. Nem kétséges, már eddig is sok történt, ám korántsem tekinthető a „begyűjtés” munkája teljesen befejezettnek. Még mindig akadnak megsárgult régi kiadványokban — bibliográfiái ritkaságszámba menő könyvekben, folyóiratokban és hírlapokban — olyan írásai Mórának, amelyek — nem beszélve főművéről, az Ének a búzamezőkről című kétkötetes regényéről — még nem váltak a széles olvasótömegek közkincsévé. Ilyen például az az előszó is, amelyre egy volt ungvári költő, a felszabadulás óta Budapesten élő Kiss László A nagy párba (Bécs—Ungvár, 1933) című verseskönyvében bukkantam rá.

Az előszó, amely eredeti formájában a költőhöz intézett levél volt s a levélből vált előszóvá, feltétlenül megérdemli, hogy kiemeljük az ismeretlenségből, mert Móra nyelvének és stílusának azokkal a sajátos attribútumaival rendelkezik, amelyek olyannyira jellemzőek a nagy íróra. Erre a rövid, kis írására is teljes mértékben vonatkoznak Madácsy László találó megállapításai, amelyek szerint Móra „a magyar nép nyelvének szépségét, szimbolikus kifejezőmódját nemcsak ismerte, de érezte is és stílusában tudatosan alkalmazta. Líraisága, tudatos nyelvművészete, széles körű műveltsége ... humorának hol könnyre, hol mosolyra készítő ereje” — mint vízceppben a tenger — ebben a kis írásművében is benne van.

Móra ezt az előszóvá vált levelet „1933 vetélt tavaszán”, tehát alig egy évvel — 1934 februárjában — bekövetkezett halála előtt írta. Kiss Lászlóval, a levél címzettjével csehszlovákiai előadótornéi alkalmával ismerkedett meg. Kiss László az első közétársaság idején mint ungvári újságíró — többi csehszlovákiai kollégájához hasonlóan — amolyan kulturális mindenese volt városának, s ebben a minőségben volt egyik szervezője Móra kárpátaljai előadóestjeinek. E szerepében levelezni kezdett Mórával, akinek e levele aztán — jóllehet Móra elhárította magától az előszóírást — előszóként került be az akkor még aktív költő második kötetébe.

Íme, a „levél-előszó” szövege:

LEVÉL A KÖLTŐHÖZ

ELŐSZÓ HELYETT

Kedves öcsém,

te önmagadon kívül egy kicsit Ungvárt is jelented nekem, májusi ruhájában, ahogy vissza szoktam rá gondolni s azért nagy öröm volt nekem, mikor

meghallottam, hogy kérnivalód van tőlem. Olyan kedves nekem a ti városotok, hogy mindjárt arra gondoltam, többi barátommal összejezők, mikor téged karonfoglak. Annál nagyobb a bánatom, hogy amikor kiszedtem selyemgubójából a kérésedet, ezt kell rá felelnem:

— Fiam, ez az egy az, amit nem tehetek meg.

Hiszen ha a dominiumaim közül kívántál volna rá valamelyikre, szabad választást engednék neked mindama uradalmak közt, amelyeket magamformájú öreg magyar skriblíflex a pálya végére érve, összeszedetet. Kacsalábakon forgó váraimból expressz neked adnám azt, amelyikben legkényelmesebben megférnél álmaid tündérrálynőjével és az eljövendő nemzedékekkel együtt.

De előszót, kedves öcsém, nem adhatok. Először magam miatt nem, aki váltót ugyan már írtam alá a barátaimért, de kis váltókat, kis helyi bankokra adressálva, amelyek nem nagyon keresik a nevem bonitását. Az előszó váltója azonban a közbizalomhoz van címezve s én nem arrogálhatok a nevemnek annyi súlyt, hogy azt még a tífelétek való nyilvánosság is készpénznek vegye, amely alig ismer engem. Sőt, hogy készpénzt adjon azért, amiért én állok jól, még ha a legőszintébb meggyőződéssel is.

Attól nem félek, hogy ezt az okoskodást félreérted, inkább attól tartok, hogy nem győzlek meg vele. Azért megmondom nyíltan, hogy a te érdekedben is meg kell tagadnom az előszót. Előszóval csak a kezdő írók első könyvét kell megtámogatni. Te pedig nem kezdő író vagy, kedves Kiss Laci, ezzel én tisztában vagyok azóta, amikor egy esztendővel ezelőtt elbolyongtam a verseid közt s egyszerre ott-hon találtam magam bennük. Te majdnem olyan öreg író vagy, mint amilyen én vagyok s hogy nagyon meg ne döbbenj, sietek hozzátenni: úgy értem, hogy én csak a fehér hajammal és a két unokámmal haladlak meg. De ami a verseid forrongó, szépségkereső, igazságkereső lelkét teszi, abban egyek vagyunk, nem hiába, hogy egyforma alacsony szemöldökfájú és kopott küszöbű gunyhó eresze alól indultunk el. Ha én is költő volnék még, szárnyon szálló, nem gyalogost ballagó prózaíró, én is olyan verseket írnék, mint te.

Most veszem észre, hogy én ezzel magamat dicsértem meg, nem téged, mert hiszen ezt úgyis lehet magyarázni, hogy nem te vagy olyan öreg, mint én, hanem én vagyok olyan fiatal, mint te. Törődj bele ebbe is, fiam, s akkor adok ráadásul egy őszinte vallomást, amely kárpótolhat az előszóért. Négy sor líra, amelyben egy ember forró szívét érzem a tenyeremen, az én szememben több, mint négy kötet regény, amely mögött elbújik az ember — és neked sok ilyen négy sorod van.

Szívbéli köszöntéssel, amiből ungvári barátainak is add ki a jussukat, tiéd marad öreg kollégád, a néhai költő:

Szeged, 1933 vetélt tavaszán.

Móra Ferenc.

Kiss László szóbeli közlése szerint az előszóba sajtóhiba csúszott. A fenti szövegben helyesen szereplő „szemöldökfájú” a könyvbe téves szedés következtében „nemzedékfájú”-ként került. Az eredeti kézirat, vagyis Móra levele a második világháború forgatagában sajnálatos módon elkallódott, de a sajtóhiba nyilvánvaló volta a szövegből kétséget kizáró módon kitűnik.

A nagy párbaj című verskötet közgyűjteményeinkben — megállapításom szerint — nem szerepel. A levél-előszó nem került be sem a Péter László szerkesztésében 1954-ben Szegeden megjelent Móra Ferenc ismeretlen levelei, sem a Madácsy László válogatásában ugyancsak Szegeden 1961-ben napvilágot látott Móra Ferenc levelesládája című kiadványba. De más gyűjteményben vagy kiadványban sem bukkantam nyomára.

SÁNDOR LÁSZLÓ